

כדי לאכול את התבשיל שבקדירה, אין הכיסוי נאסר בטלטול (תוס') לעיל מד, א ד"ה דכ"ע, ותוס' להלן נא, א ד"ה כל בשם ר"ת).

וְהָן נִפְלוֹת - וכגון שמקצת מהכיסוי מגולה ויכול לאחוז בו ולנער את הגיזין (ע"פ מג"א רנט, ה), שטלטול זה נחשב לטלטול מן הצד שמותר (ריטב"א). ■ להלכה, הטומן בגיזי צמר שאסורים בטלטול [ראה להלן ג, א] אלו גזים אסורים בטלטול, מנער את הכיסוי והן נופלות. ואינו נעשה בסיס לגזים, שאין הכיסוי משמש את הצמר אלא אדרבה הצמר משמש את הקדירה לחממה [כדעת רש"י ורעק"א (הנ"ל ד"ה נוטל)] (ש"ע א"ח רנט, א ומשנ"ב שם, ט, וראה שעה"צ שט, כח שהטעם שאין הכיסוי נעשה בסיס, מפני שדרכו לסלק את המוקצה בשבת, וכדברי תוס' הנ"ל).

גְּמִירָא. קוּפָּה מְטָה עַל צִדָּה וְנוֹטֵל וְכוּ' - כשבא ליטול את התבשיל מתוך הקדירה, מטה את הקופה [שבתוכה נמצאת הקדירה הטמונה] על צידה וְנוֹטֵל מהתבשיל מה שצריך לו, וישאיר שם את הקדירה, שאם 'טול' את הקדירה, יש לחשוש שמה יפלו גיזי צמר לתוך הגומא שהקדירה היתה בה, ולא יוכל לחזור ולהטמינה שם, כיון שהגיזים הם מוקצה ואסורים בטלטול (ע"פ רש"י והר"ן על הר"ף). ויש שפירש, שלא יוכל לחזור ולהטמינה שם מפני שנחשב כמטמין לכתחילה בשבת (פיה"מ שם). ולשיטה זו, גם אם הקדירה טמונה בדבר שאינו מוקצה, אם הוציאה ונתקלקלה הגומא, אסור להחזירה, שנחשב כמטמין לכתחילה (ב"י א"ח רנט ד"ה הטומן).

■ להלכה, הטומן בקופה מלאה גיזי צמר שאסורים בטלטול, והוציא הקדירה, אם לא נתקלקלה הגומא שהקדירה היתה בה, יכול להחזירה, ואם נתקלקלה, לא יחזירה [כדעת רש"י]. ויש אומרים שאפילו אם טמן בדבר שמותר בטלטול, אם נתקלקלה הגומא לא יחזיר, מפני שייצטרך לעשות מקום לקדירה כשמחזירה, ונחשב כטומן לכתחילה בשבת [כדעת הרמב"ם] (ש"ע א"ח רנט, ג; וראה ביאה"ל שם ד"ה ויש, שהביא דעות הפוסקים במחלוקת זו).

המשך מדף נ.

מְכַנֵּס אֶדָם מֵלֵא קוּפָתוֹ עֶפֶר וְכוּ' ■ להלכה, מכניס אדם מבעוד יום מלא קופתו עפר ושופכו בביתו על הארץ ומייחד לו קרן זוית ועושה בו כל צרכי בשבת. אבל אם לא ייחד לו קרן זוית, אפילו אם מתחילה הכניסו כדי לכסות בו, בטל אגב עפר הבית ואסור לטלטלו (ש"ע א"ח שח, לה ומשנ"ב שם, וראה ביאה"ל שם ד"ה בטל, האם כשיש רצפת אבנים או סדרים מותר גם בלא ייחד).

דְּאֵי בְּרַבְּנָן הָאֶמְרֵי בְּעִינָן מַעֲשֵׂה הַמוּכִיחַ שְׁעוּמַד לַעֲשׂוֹת בּוֹ צִרְכּוֹ (ע"פ רש"י ד"ה כרבנן), וההכנסה שהכניסו לבית לעשות בו צרכיו אינה נחשבת כמעשה המוכיח, אלא כמחשבה (תוס' רא"ש).

חוּץ מְכַלֵּי כֶסֶף בְּגֵרְתָקוֹן - והוא כמין עפר שגדל בחבתי של יין, ואסור משום ממוחק (רש"י). ויש שפירש, שאסור מפני שנמצא כמתקן כלי וגומר מלאכתו בשבת (רמב"ם שבת כג, ז). ■ להלכה, מותר לשפשף הכלים בכל דבר, חוץ מכלי כסף בגרתקון, מפני שהכלי כסף רך, והוא ממוחקו (ש"ע א"ח כג, ט). ומהר"ל היה אוסר לשטוף את הזכוכית בשבולת שועל כדי להצהירו, ואפשר שטעמו שמותר רק להדיח את הכלים שיהיו נקיים, אבל לא להצהירם (משנ"ב שם, לה, וראה שעה"צ שם, מא, וראה ביאורים מהדו' דרשו הע' 40 מהו טעם האיסור במצהירים).

ויש מפרשים, שמה שאין בנין בכלים זה רק בבנין רפוי, אבל בבנין גמור שנעשה על ידי תקיעה בחוזק ובאומנות, יש בנין בכלים, ולכן במיטה של טרסיים שהחיבור שלה אינו רפוי אלא חזק, חייב משום בונה (תוס' להלן ע"ב ד"ה רבן, ולהלן קב, ב ד"ה האי; מגיד משנה שבת ז, ג, בדעת הרמב"ם). ויש מפרשים, שהעושה כלי או מתקן כשהוא כבר כלי, וכאן שצריך אומן להרכבת הכלי, בטל מתורת כלי, וחייב על הרכבתו (רמב"ן להלן קב, ב). ■ להלכה, יש אומרים שיש בנין בכלים בבנין גמור [וכדעת הרמב"ן] (ש"ע א"ח שיד, א). ויש אומרים, שאין בנין בכלים אפילו בבנין גמור, אבל העושה כלי או מתקן כלי חייב משום מכה בפטיש [וכדעת רש"י] (ע"פ משנ"ב שיד, ז בשם הגר"א). ויש אומרים, שיש בנין בכלים על ידי תקיעה של מעשה אומן [וכדעת תוס'] (משנ"ב שח, לו בשם יש אומרים). וההלכה בדין מיטה של טרסיים, תתבאר להלן בע"ב.

הַמְחִיזֵר מְטָה שֶׁל טְרַסְיִים בְּשֶׁבֶת חֵיִיב תְּטָאת וְכוּ' - ראה מה שכתבנו להלן (ע"ב ד"ה רבן שמעון).

המשך מדף מה.

הָאֵ בְּעֵתִיקֵי, שאין בזה עשיית כלי, לפי שעדיין שם כלי עליהם מאחר שהדייט יכול להחזירם ואינם צריכים אומן (ר"י מלוניל ומאיר, וכדעת רש"י). ולדעת הסובר שהאיסור בחדתי הוא משום גזירה שמה יתפור, בעתיקי כיון שלא תפרם עד עתה אין לחוש שיתפרם עכשיו (דברי ירמיהו שם). ■ להלכה, מוכין שנפלו מן הכסת, מותר להחזירם, אבל אסור ליתנם מתחילה (ש"ע א"ח שם, ח).

הַפּוֹתַח בֵּית הַצֹּאֵר בְּשֶׁבֶת חֵיִיב תְּטָאת, שאם פותח פתח חדש לבגד, חייב משום 'מתקן מנא' (רש"י), ומשום קורע אינו חייב, כי אינו על מנת לתפור (ריטב"א מכות ג, ב בביאור דברי רש"י), ויש סובר שחיובו משום קורע, שאם הוא מתקן בעצם קריעתו, אין צורך שיהא על מנת לתפור (ראש יוסף בדעת הרמב"ם, וראה ביאה"ל שם, יד ד"ה ולא נתמין). ונפק"מ, שאם חיובו משום קורע חייב רק אם קורע שתי תפירות, ואם משום מתקן מנא חייב בכל שהוא (מנחת חינוך הקורע, ג). ויש סובר, שחיובו משום בונה, ולשיטתם שיש בנין בכלים (מרומי שדה בדעת תוס', וראה מה שכתבנו לעיל מז, א ד"ה המחזיר).

המשך מדף מט.

מְשֻׁנָּה. טוּמְנֵין בְּשִׁלְחֵין וְהַמְטַלְטֵין אוֹתָן - ודוקא עורות של בהמה גסה מותר לטלטלם, שראויים לשבת עליהם, אבל עורות של בהמה דקה שאינם נוחים כל כך לשיבה, אסור לטלטלם (רש"י להלן קטז, ב ד"ה בתרת, הובא בתוס' כאן ד"ה טומנין). ויש שפירשו, שבמשנתנו מדובר בעורות יבשים שראויים לשבת עליהם, אבל עורות לחים אסורים בטלטול (תוס' שם בשם ר"ת; ר"ן על הר"ף). ■ להלכה, ראה ביאורים להלן ע"ב.

נוֹטֵל אֶת הַכֶּסֶף - והכיסוי שהצמר עליו לא נאסר בטלטול מדין בסיס לדבר האסור, מכיון שאין הכיסוי משמש את הצמר, אלא אדרבא, הצמר משמש את הקדירה לחממה (רש"י, ורעק"א להלן קקה, ב בדעתו, וראה ב"י א"ח שט ד"ה שח, ובית מאיר שם; בעל המאור דף מז, ב מדפי הר"ף; ר"ן על הר"ף כאן). ויש שפירש, שבסיס נאסר בטלטול רק כשנותנים עליו מוקצה על דעת שיהיה שם כל השבת, וכאן שדעתו ליטול את הצמר מעל הכיסוי באמצע השבת